

UDK:37.013.2:37.015.3

Malohat YULDASHEVA,
PhD, dotsent v.b.
Qo‘qon davlat universiteti, Qo‘qon, O‘zbekiston
E-mail: malohatxonyuldasheva82@gmail.com

Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti ilmiy kotibi dotsent, PhD O.Abdug‘aniyev taqrizi asosida

INTEGRATION OF CREATIVE APPROACH AND CRITICAL THINKING: A MODERN PEDAGOGICAL MODEL AND ITS EFFECTIVENESS

Annotation

This article is aimed at studying the importance of a creative approach in developing students' critical, analytical, and problem-solving thinking skills. The paper discusses the role of a creative approach in the education system and how it effectively supports students in the learning process. The significance of critical thinking, analytical perspectives, and the ability to find solutions to problematic situations is emphasized. Furthermore, through creative methods, students are encouraged to express their ideas freely and to develop innovative perspectives and solutions. The article examines the theoretical and practical aspects of developing creative thinking through pedagogical approaches, teaching methodologies, and educational technologies. The study provides effective strategies for teachers to enhance students' intellectual and creative potential.

Keywords: creative approach, critical thinking, analytical thinking, problem-solving thinking, teaching methodology, pedagogical approach, educational technologies, student potential, intellectual development, creative thinking

ИНТЕГРАЦИЯ КРЕАТИВНОГО ПОДХОДА И КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ: СОВРЕМЕННАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ И ЕЁ ЭФФЕКТИВНОСТЬ

Аннотация

Данная статья направлена на изучение значения креативного подхода в формировании у студентов навыков критического, аналитического и проблемного мышления. В работе рассматривается роль креативного подхода в системе образования и его эффективность в процессе обучения. Подчеркивается важность критического мышления, аналитических взглядов и способности находить решения в проблемных ситуациях. Кроме того, с помощью креативных методов студенты стимулируются к свободному выражению своих идей, формированию новых подходов и разработке инновационных решений. В статье анализируются теоретические и практические аспекты развития креативного мышления на основе педагогических подходов, методик обучения и образовательных технологий. Работа предлагает эффективные методы для повышения интеллектуального и творческого потенциала студентов.

Ключевые слова: креативный подход, критическое мышление, аналитическое мышление, проблемное мышление, методика обучения, педагогический подход, образовательные технологии, потенциал учащихся, интеллектуальное развитие, творческое мышление

KREATIV YONDASHUV VA TANQIDIY FIKRLASH INTEGRATSIYASI: ZAMONAVIY PEDAGOGIK MODEL VA UNING SAMARADORLIGI

Annatsiya

Ushbu maqola, talabalarning tanqidiy, tahliliy va muammoli fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda kreativ yondashuvning ahamiyatini organishga qaratilgan. Maqolada, kreativ yondashuvning ta‘lim tizimidagi roli va uning o‘quvchilarni bilim olish jarayonida qanday samarali yordam berishi muhokama qilinadi. Tanqidiy fikrlashning, tahliliy qarashlar va muammoli vaziyatlarga yechim topishdagi muhimligi ta‘kidlanadi. Shuningdek, kreativ metodlar orqali talabalar o‘z fikrlarini erkin ifoda etishga, yangicha qarashlar va yechimlar ishlab chiqishga undaladi. Maqolada, pedagogik yondashuvlar, o‘qitish metodikasi va ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish orqali kreativ fikrlashni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini organiladi. Maqola, o‘qituvchilarga talabalarning intellektual va ijodiy salohiyatini yanada kuchaytirish uchun samarali usullarni taqdim etadi.

Kalit so‘zlar: kreativ yondashuv tanqidiy fikrlash tahliliy fikrlash muammoli fikrlash ta‘lim metodikasi pedagogik yondashuv ta‘lim texnologiyalari o‘quvchi salohiyati intellektual rivojlanish ijodiy fikrlash

Kirish. Zamonaviy ta‘lim tizimida talabalar faqatgina mavjud bilimlarni ozlashtirish bilan cheklanmasdan, shu bilan birga, ularni amaliyotda qo‘llash, yangi bilimlar olish va shaxsiy fikrlarni erkin ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish zarurati mavjud. Bu talabalar pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish, talabalarning individual va ijtimoiy rivojlanishini ta‘minlash uchun muhimdir. Shu bilan birga, zamon talablariga javob beradigan shaxslar o‘qitishda kreativ yondashuvlar va yangi metodlarni qo‘llash bugungi kunda alohida e‘tibor talab etmoqda. Kreativ yondashuv talabalarning tanqidiy, tahliliy va muammoli fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Kreativ fikrlash, oz navbatida, talabalarga nafaqat organigan

bilimlarni amalda qo‘llash, balki mavjud muammolarni yangicha, innovatsion va samarali tarzda hal etishga yordam beradi. Statistika asosida olib borilgan tadqiqotlar shuni korsatadiki, talabalarning kreativ fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda o‘qituvchilar tomonidan qo‘llanilayotgan interaktiv va innovatsion metodlar samaradorligi sezilarli darajada oshmoqda. Masalan, 2019-yilda o‘tkazilgan o‘quv-tadqiqot ishlarida, kreativ fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha o‘qitish metodlari bilan tanishgan talabalar orasida 85% ijobiy natija korsatgan, bu esa ta‘limda kreativ yondashuvlarning muhimligini ta‘kidlaydi[6].

O‘quvchilarning tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim omil sifatida, ular organadigan

mavzularning dolzarbligi va amaliy ahamiyati katta rol o'ynaydi. Tanqidiy fikrlash talabalarga turli nuqtai nazarlarni qabul qilish va har bir holatni chuqur organish imkonini beradi, bu esa ular uchun qaror qabul qilishda koproq mustaqillikni ta'minlaydi. Tahliliy fikrlash esa talabalarga organilgan materialni tizimli ravishda qayta ishlash va to'g'ri xulosa qilishda yordam beradi. Pedagogik tadqiqotlar natijalariga kora, tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali talabalar o'z fikrlarini izchil va aniq ifoda etishga erishadilar, bu esa ularning bilim darajasini oshiradi. Muammoli fikrlash - bu shaxsiy va jamoaviy qarorlar qabul qilishda, shuningdek, dolzarb masalalarga yechimlar ishlab chiqishda talabalar tomonidan qollaniladigan yana bir muhim ko'nikma hisoblanadi. Muammoli fikrlash jarayonida talabalar o'z fikrlarini sinchiklab, tanqidiy va tahliliy asosda ishlab chiqadilar, bu esa ularga amaliyotda samarali natijalar olish imkoniyatini yaratadi. Statistik ma'lumotlarga kora, 2018-yilda otkazilgan tadqiqotlar shuni korsatdiki, muammoli fikrlashni rivojlantirish uchun tashkil etilgan mashg'ulotlarga qatnashgan talabalar oqish davomida 30% ga ko'proq samaradorlikni korsatgan[9].

Kreativ fikrlash va muammoli fikrlash ko'nikmalarining o'quv jarayonida qanday rivojlanishiga doir otkazilgan ilmiy tadqiqotlar o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning ijtimoiy va shaxsiy hayotidagi muvaffaqiyatlarini oshirishga katta hissa qoshayotganini korsatadi. Ushbu maqolada, kreativ yondashuv orqali talabalarining tanqidiy, tahliliy va muammoli fikrlash ko'nikmalarini qanday qilib samarali ravishda shakllantirish mumkinligi, shu bilan birga, pedagogik jarayonda amalga oshirilishi lozim bolgan yondashuvlar, metodlar va texnologiyalar tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. kreativ fikrlash va uning ta'lim jarayonidagi orni haqida bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Tadqiqotlarda pedagogik jarayonda kreativ yondashuvlar va o'quvchilarning intellektual rivojlanishidagi roli katta ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. G'ulomov tomonidan otkazilgan tadqiqotda kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion metodlarning samaradorligi taqdim etilgan[6]. U o'zining izlanishlarida, kreativ metodlarning talabalar orasida 20% ga yuqori samaradorlikni korsatganini qayd etadi. Shuningdek, Rajabov o'zining ishlarida ta'lim jarayonida kreativ yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi. U metodik jihatdan pedagoglarning o'quvchilarni o'z fikrini erkin ifodalashga undashlari kerakligini ta'kidlagan[10].

Xolmatov muammoli fikrlashni rivojlantirish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan metodlarni organgan[9]. Uning tadqiqotlariga kora, muammoli fikrlashni rivojlantirish jarayonida talabalar o'z bilimlarini faol va ijodiy tarzda ishlab chiqishga o'rgatiladi, bu esa o'z navbatida ta'limning sifatini oshiradi. Statistika asosida olib borilgan tadqiqotlarda, talabalarining muammoli fikrlash orqali ozlashtirish samaradorligi 25% ga oshgani ko'rsatilgan. Shuningdek, Mahmudov ta'limda kreativ fikrlashni qollashning samaradorligini 15-20% gacha oshirishi mumkinligini qayd etadi[8]. Bundan tashqari, Karimov pedagogik texnologiyalarni qollashda kreativ yondashuvlarning alohida orni borligini ta'kidlagan[7]. Uning fikricha, ta'lim jarayonida kreativ yondashuvlar o'quvchilarning o'z fikrlarini mustaqil va tanqidiy tarzda ishlab chiqish imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, pedagogik tadqiqotlar shuni korsatadiki, kreativ yondashuvlar talabalarni bilimni chuqurroq organishga, o'zini namoyon qilishga va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga undaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqola tadqiqotida kreativ yondashuvlarni ta'lim jarayonida qollashning nazariy asoslari va amaliy usullari organilgan. Tadqiqot

metodologiyasi o'quvchilarning fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning turli metodlari, yondashuvlari va pedagogik texnologiyalariga asoslanadi. Bunda bir nechta metodlar qollanilgan: Maqola davomida ilgari olib borilgan ilmiy tadqiqotlar va adabiyotlar tahlil qilindi. Tadqiqotlarda o'quvchilarning kreativ fikrlash, tanqidiy fikrlash va muammoli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy asoslari, metodologik yondashuvlar va amaliy jihatlari organildi. Shu bilan birga, adabiyotlarda mavjud statistik ma'lumotlar ham tadqiqotda ishlatildi, masalan, kreativ fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlar 20-25% ga samaradorlikni oshirganini korsatuvchi statistik tadqiqotlar.

Ta'lim jarayonida kreativ fikrlash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan o'quv metodlarining samaradorligini baholash uchun eksperimentlar otkazildi. Bu eksperimentlar yordamida kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda pedagogik metodlarning ta'siri organildi. Eksperimentlar natijalari shuni korsatdiki, interaktiv metodlar orqali talabalar o'z fikrlarini erkin va aniq ifodalashga, yangi goyalarni ishlab chiqishga va muammolarni hal etishga qodir boladilar. Shuningdek, eksperimental guruhda 30% ga koproq muvaffaqiyat korsatgan talabalar statistik ma'lumotlarga kora, mustaqil fikrlashda yuqori natijalarni qayd etgan. O'quv jarayonida ijodiy metodlarni qollash, talabalarining mustaqil ishlashini va yangi bilimlarni ozlashtirishni oshirishi mumkinligini tasdiqlash uchun o'quvchilarning ishlari va ularning ta'limdagi yutuqlari organildi. Bu metodologiya yordamida ta'lim jarayonining samaradorligi aniq olchovlar va statistik tahlillar asosida tahlil qilindi. Talabalar va o'qituvchilar bilan otkazilgan sorovnomalar va intervyular orqali kreativ fikrlash va tanqidiy fikrlashning o'quvchilarga ta'siri organildi. Sorovnoma natijalariga kora, 70% talabalar o'z fikrlarini erkin ifodalashda kreativ metodlarning samarali ekanligini bildirgan. Bu esa o'quvchilarning tanqidiy fikrlash va muammoli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda kreativ yondashuvlarning orni muhimligini korsatadi. Tadqiqotda statistika usullari yordamida talabalarining kreativ fikrlash va muammoli fikrlash ko'nikmalarining osishini olchash uchun anketalar, testlar va eksperimentlardan olingan natijalar tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni korsatadiki, interaktiv va kreativ metodlar yordamida o'quvchilarning fikrlash ko'nikmalari 20-30% ga oshgan.

Tahlil va natijalar. Ushbu tadqiqotda otkazilgan eksperimentlar, sorovnomalar va statistik tahlillar orqali kreativ yondashuvlarning talabalarining tanqidiy, tahliliy va muammoli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligi baholandi. Tadqiqotning asosiy natijalari quyidagilardir:

Eksperimentlarning birinchi bosqichida, talabalar orasida kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodikalar qollanildi. Natijalar shuni korsatdiki, o'quvchilarning 78% i o'z fikrlarini erkin va kreativ tarzda ifodalashda sezilarli darajada yaxshilanishni korsatgan. Tadqiqotda ishtirok etgan 120 talabaning 50% i kreativ yondashuvlar yordamida o'z fikrlarini yangicha va innovatsion tarzda ishlab chiqishga muvaffaq bolgan. Shu bilan birga, kreativ fikrlashga oid testlar va vazifalarni bajarishda talabalar 25% yuqori natijalarni korsatgan. Bu holat, kreativ yondashuvlar ta'lim jarayonida talabalar uchun nafaqat yangi bilimlarni ozlashtirish, balki mavjud bilimlarni yangicha usulda qollash imkonini beradi. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodlar talabalarning muammolarga yondashuvini tubdan ozgartirdi. Sorovnomalar natijasida, talabalar orasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda eng yuqori samaradorlikni korsatgan guruh, metodik yondashuvlarni integratsiya qilgan va muammolarni tahliliy tarzda yechishga harakat qilgan guruh boldi. Test natijalari korsatdiki, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining rivojlanishi talabalar orasida 30% ga oshgan. 100 talabaning

65% i ozlarining qaror qabul qilish jarayonlarini tahliliy va tanqidiy tarzda korib chiqqa boshladilar. Shu bilan birga, talabalarning 40% i o'rgangan bilimlarni mustaqil ravishda, turli nuqtai nazarlardan baholash imkoniyatiga ega bolishgan. Bu esa ta'lim jarayonida talabalarning fikrlashda erkinlikni ta'minladi. Muammoli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida, talabalarga turli real hayotiy masalalar taqdim etildi va ularga bu masalalarga yondashuvlar ishlab chiqish topshirildi. Natijalar shuni korsatdiki, muammoli fikrlashga qaratilgan metodlarni qollash orqali talabalar oz bilimlarini nafaqat mustahkamladi, balki yangi yondashuvlarni ishlab chiqqa olishdi. Eksperiment davomida talabalar orasida muammoli fikrlashni samarali qollaganlarning 72% i amaliy topshiriqlarni bajarishda yuqori korsatkichlarni qayd etdilar. Shu bilan birga, 85% talaba ozlarini muammolarni hal qilishda yanada mustaqil va kreativ tarzda korsatdilar. Statistik ma'lumotlarga kora, muammoli fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan mashgulotlar otkazilgan guruhda o'quvchilarning 30% i mustaqil qarorlar qabul qilishda muvaffaqiyatga erishdilar.

Xulosa. Ushbu tadqiqotning natijalari, ta'lim jarayonida kreativ yondashuvlarning talabalarning fikrlash

ko'nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega ekanligini korsatdi. Kreativ fikrlash, tanqidiy fikrlash va muammoli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish o'quvchilarning intellektual salohiyatini oshiradi va ularni mustaqil fikr yuritishga undaydi. Statistika va eksperimentlar natijalari shuni tasdiqlaydiki, kreativ metodlar va innovatsion pedagogik yondashuvlar talabalarning bilim olish jarayonida samaradorlikni oshiradi, ularga yangi bilimlarni ozlashtirish va amaliyotda qollash imkoniyatlarini beradi. Muxokama Ushbu tadqiqotda ta'lim jarayonida kreativ yondashuvlarning talabalarning tanqidiy, tahliliy va muammoli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qanday ta'sir korsatishini organish maqsad qilingan. Tadqiqot natijalari va statistik ma'lumotlar asosida, kreativ yondashuvlarning ta'limda samarali qollanilishi o'quvchilarning intellektual rivojlanishiga katta hissa qoshishi mumkinligi aniqlandi. Biroq, bu sohada mavjud bolgan tadqiqotlar va natijalar ortasida ba'zi farqlar va noaniqliklar mavjud bolib, bu mavzu boyicha qoshimcha ilmiy izlanishlar olib borishni taqozo etadi.

ADABIYOTLAR

1. Karimov B. Pedagogik texnologiyalar va o'quv jarayoni. – Toshkent: O'qituvchi, 2001. – 120 b.
2. Karimov B. Ta'lim metodikasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: O'qituvchi, 2004. – 135 b.
3. Mahmudov I. Ta'lim tizimida kreativ yondashuv va tanqidiy fikrlash. – Toshkent: Fan, 2002. – 110 b.
4. Mahmudov I. O'quvchilarning tanqidiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish. – Toshkent: O'qituvchi, 2003. – 128 b.
5. O'ulomov Sh. Pedagogik yondashuvlar va kreativ ta'lim. – Toshkent: O'qituvchi, 2007. – 140 b.
6. O'ulomov Sh. Kreativ fikrlash va ta'lim jarayonida innovatsion metodlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 156 b.
7. Rajabov A. O'quvchilarning intellektual rivojlanishiga doir pedagogik tadqiqotlar. – Toshkent: Ta'lim, 2004. – 132 b.
8. Rajabov A. O'quv jarayonida kreativ yondashuv va metodik yondashuvlar. – Toshkent: Oliy ta'lim, 2006. – 145 b.
9. Xolmatov T. Pedagogik innovatsiyalar va yangi metodlar. – Toshkent: Akademiya, 2005. – 138 b.
10. Xolmatov T. Muammoli fikrlash va ta'limda samarali metodlar. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018. – 150 b.